

Национальная академия наук Украины
Институт биологии южных морей им. А.О. Ковалевского

Тезисы VII Международной
научно-практической конференции

Pontus Euxinus 2011

по проблемам водных экосистем,
посвящённой 140-летию Института биологии южных морей
Национальной академии наук Украины

Севастополь
2011

та Берда (за усними повідомленнями). Друге місце займає чебачок амурський, який потрапив у водойми з рибогосподарським посадковим матеріалом амура білого. Він реєструється в рр. Молочна та Берда.

Оцінюючи інтенсивність іхтіоінвазії, необхідно наголосити на тому, що потенційним видом, який може потрапити у водойми регіону, може бути головешка-ротань, який останнім часом дуже розширив свій ареал за рахунок риборозведення.

Таким чином, незважаючи на позитивну чи негативну екологічну роль тих чи інших видів-вселенців, вони можуть виявитись небезпечними для аборигенних організмів, зокрема для тих риб, популяції яких перебувають на межі зникнення. Тому для розуміння процесів розповсюдження та біології інвазійних видів в водоймах регіону необхідно розробити ефективні механізми боротьби з ними, якщо їх перебування буде призводити до деградації останніх.

Демченко В.О.

Міжвідомча лабораторія моніторингу екосистем Азовського басейну
Одеського філіалу Інституту біології південних морів та Таврійського
державного агротехнологічного університету пр. Б. Хмельницького, 18,
Мелітополь, Україна, *demvik@mail.ru*

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН ІХТІОЦЕНОЗІВ ВОДОЙМ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ АЗОВСЬКОГО МОРЯ

Азовське море піддавалося значним антропогенним змінам. Найбільш суттєво на екосистему Азовського моря вплинуло зарегулювання у середині ХХ ст. головних прісноводних артерій – рр. Дон та Кубань. Це спричинило цілу низку перетворень (змінились видовий склад, чисельність та біомаса більшості представників морської фауни), які простежувалися в усіх морських водоймах басейну.

Північно-західна частина Азовського моря характеризується наявністю ряду лиманів та заток (Молочний та Утлюцький лимани, затока Сиваш). Їм притаманні різні гідроекологічні характеристики, які визначають видовий склад риб в них. Але треба зазначити, що перебудова іхтіоценозів відбувається в більшості випадків закономірно у результаті як природних, так і антропогенних змін в басейні.

Порівнюючи видовий склад риб досліджуваних водойм встановлено, що найбільшим видовим різноманіттям характеризується Утлюцький лиман. Особливістю іхтіофауни його є відносно постійна кількість видів риб ($n=44$), що підтверджує стабільність екосистеми

лиману за більшістю гідроекологічних показників. Але разом з тим слід відмітити, що відбулися певні зміни в структурі іхтіоценозу.

В сучасних умовах в лимані не ювідмічаються такі види як рибець звичайний (*Vimba vimba*), лящ звичайний (*Abramis brama*), минь річковий (*Lota. Lota*), морська голка товсторила (*Syngnathus variegatus*), морська голка тонкорила (*Syngnathus tenuirostris*), морський коник довгорилий (*Hippocampus guttulatus*) та ін. Причини зникнення цих видів пов'язані з різким зменшенням їх чисельності в акваторіях Азовського моря, а останні 4 види взагалі внесені до Червоної Книги України. Натомість додалися види, які розширили свій ареал мешкання - ставрида чорноморська (*Trachurus ponticus*) та бичок ратан (*Neogobius ratan*); збільшили свою чисельність - карась звичайний (*Carassius carassius*), кефаль лобань (*Mugil cephalus*); акліматизовані в регіоні - кефаль піленгас (*Liza haematocheilus*).

У Східному Сиваші, в зв'язку з процесом опріснення його акваторій, намітилась тенденція до збільшення видового складу риб. Якщо в період гіперсолонної водойми мешкало 18-21 вид риб, то в сучасних умовах реєструється 31. Слід відмітити тенденцію до збільшення прісноводних видів риб у структурі іхтіоценозу до більш ніж 30 %. Так в деяких затоках, які постійно опріснюються водами зрошувальних каналів, відмічаються краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), гірчак європейський (*Rhodeus amarus*), чебачок амурський (*Pseudorasbora parva*), карась сріблястий (*Carassius gibelio*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*) та ін.

Молочному лиману характерна досить часта зміна гідрологічного режиму, для якої встановлена залежність видового складу риб від рівня сполучення його з морем та рівнем солоності. Сучасною тенденцією лиману є різке зменшення кількості різноманіття риб з 18-33 до 11. Сьогодні в структурі іхтіоценозу лиману домінують бичок-трав'яник змієголовий (*Zosterisessor ophiocephalus*), річкова камбала чорноморська (*Platichthys luscus*), атерина чорноморська (*Atherina pontica*), кефаль піленгас (*Liza haematocheilus*), які є типовими евригалінними видами.

Підсумовуючи слід відмітити, що досліджувані водойми піддаються значним антропогенним змінам, які спричиняють зміни в структурі іхтіоценозів. Вирішальним фактором, що впливає на формування видового складу риб є водообмін з Азовським морем та показники мінералізації.